

**“AZƏRBAYCAN İQTİSADİYYATI
QLOBAL DÜNYA İQTİSADİYYATINDA
DƏYİŞİKLİKLƏR DÖVRÜNDƏ”**

**MÖVZUSUNDA RESPUBLİKA
ELMİ KONFRANSININ**

MATERİALLARI

**Azərbaycan Milli Elmlər
Akademiyası**

**Azərbaycan Milli Elmlər
Akademiyasının
İqtisadiyyat İnstitutu**

**Azərbaycan
İqtisadçılar İttifaqı**

**“Azərbaycan iqtisadiyyatı qlobal dünya
iqtisadiyyatında dəyişikliklər dövründə”
mövzusunda respublika elmi konfransının**

MATERİALLARI

Bakı – “Elm” – 2019

M Ü N D Ə R İ C A T

1	A.Əlizadə, İ.Həbibbəyli: "Elmin zirvəsində".....	6
2	M.Kərimov, A.Nadirov: Görkəmli iqtisadçı alim.....	10
3	X.Yusifzadə: "Böyük İqtisadi Ensiklopediya"nın 6-7-cildlərinin təqdimat mərasimində.....	11
4	A.Əlizadə, E.Nacızadə: "Böyük İqtisadi Ensiklopediya" elmi-ictimai hayatımızın mühüm hadisəsi.....	12
5	H.Байбаков: Обобщение великого наследия - архиважная задача.....	15
6	Г.Попов, Л.Абалкин: "Дело всей жизни"	17
	I BÖLMƏ. Milli iqtisadiyyatın formalaşmasının nəzəri və metodoloji problemləri.....	23
7	N.Müzəfərli (İmanov) "Ekstremal iqtisadi vəziyyətlərdə dövlətin tənzimləyici rolu və strateji yol xəritələri".....	24
8	T.Hüseynov, "Azərbaycanda iqtisadi islahatlara akademik Ziyad Səmədzadənin baxışları".....	30
9	A.Şəkəraliyev: Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişaf meyilləri və diversifikasiya problemləri.....	33
10	İ.Kərimli, R.Kərimov: Azərbaycanın milli iqtisadiyyatında bazar mexanizmi modelinin formalaşdırılması yolları.....	38
11	S.Cümşüdoğ: Azərbaycanın iqtisadi inkişaf modelinin formalaşdırılmasının prinsipləri və əsas istiqamətləri.....	43
12	O.Məmmədli, Ş.Xurşudov: Bazar iqtisadiyyatının Azərbaycan modelinin formalaşması xüsusiyyətləri.....	44
13	İ.Aliyev, E.İbrahimov: Azərbaycanın milli iqtisadiyyatının davamlı inkişafının təmin olunması məsələləri.....	47
14	Q.Bayramov: Mineral-xammal resurslarının iqtisadi qiymətləndirilməsinin nəzəri-metodoloji aspektləri.....	51
15	E.Səmədzadə: Azərbaycan iqtisadiyyatı yeni müstəvidə.....	54
16	A.Əliyeva: Müstəqil milli iqtisadiyyatın inkişafının təmin olunması istiqamətləri.....	58
17	M.Abbaszadə: İqtisadi artım və səmərəlilik göstəricilərinə elmi-nəzəri baxış.....	60
18	F.Qənbərov: Postneft iqtisadiyyatında inkişaf ssenariləri.....	62
19	Ş.Abbasova, F.Mirzəyev, R.Quliyev: Sosial-iqtisadi inkişafın davamlılığının indikatorları və əsas amillər arasında ekonometrik modellərin qurulması və təhlili.	65
20	N.Xamitova: Azərbaycan Respublikasının iqtisadi-sosial inkişafının nəzəri-metodoloji əsasları.....	67
21	P.Vəliyev: İqtisadi təhlükəsizliyin mahiyyəti və onun məzmun elementləri barədə.....	72

22	F.Qarayev: İqtisadiyyat və onun paradigmaları haqqında sentimental və pragmatik düşüncələr.....	74
23	X.Kərimova: Dövlətin iqtisadi siyasətinin istiqamətləri və reallaşdırma mexanizmləri.....	77
24	A.Talıbov: Azərbaycanın iqtisadi inkişaf modelinin formalaşması və dövlətin iqtisadi siyasəti.....	78
25	Ə.İsaqov: İqtisadiyyatla riyaziyyatın vəhdətində oyunlar nəzəriyyəsinin əhəmiyyəti.....	81
26	P.Həsənova: Azərbaycanda milli innovasiya sisteminin formalaşması və dövlət tənzimləməsi.....	84
27	M.Mədətov: İnsan kapitalı konsepsiyasının formalaşmasına yanaşmalara dair.....	86
28	K.Sarıyev: Azərbaycanda xarici iqtisadi fəaliyyətin tənzimlənməsində gömrük prosedurunun rolu.....	88
29	V.Əhmədova: Gömrük siyasətinin təkmilləşdirilməsi istiqamətləri.....	91
	II BÖLMƏ. Milli iqtisadiyyatın inkişafı və idarəetmənin səmərəliliyinin yüksəldilməsi: makroiqtisadi problemlər.....	93
30	E.İbrahimov, E.Quliyev: Əsl elm fədəisi barədə düşüncələr.....	94
31	M.Əhmədov: Azərbaycan iqtisadiyyatının global maliyyə böhranına davamlığını şərtləndirən makroiqtisadi siyasətin konseptual əsasları.....	100
32	Q.İmanov, V.Novruzov: Müasir iqtisad elminin təbliği və tədrisinə xidmət edən fundamental nəşr “Böyük İqtisadi Ensiklopediya” Azərbaycan iqtisad elminə mühüm töhfədir.....	103
33	Z.Məmmədov: “Akademik Ziyad Səmədzadənin tədqiqatlarında regional inkişaf problemləri”.....	107
34	В.Папава, Э.Исмаилов: Развитию экономики Азербайджана во второй половине XX и в начале текущего столетия посвятил свое объемное и содержательное исследование академик Зияд Самедзаде.....	109
35	M.Мясникович: Оригинальный подход Азербайджанского экономиста.....	115
36	A.Ələsgərov, Q.Kərimov: “Böyük iqtisadi ensiklopediya” iqtisad elminin yol xəritəsidir.....	117
37	M.Əhmədov: “Sosial-iqtisadi inkişafın xarakteri, strukturu, proporsiyaları və səmərəliliyin yüksəldilməsi problemlərinin tədqiqinə həsr edilmiş alim ömrü”.....	118
38	T.Hüseynov: Azərbaycanın milli iqtisadi inkişaf modeli və onun xüsusiyyətləri.....	125
39	S.Əhmədov: Müasir tələblər və iqtisadi inkişaf modelinin formalaşması.....	133
40	S.Səməndərov: Müstəqillik illərində Azərbaycan iqtisadi fikrində transformasiya prosesinin dövrləşməsi ilə əlaqədar dəyərləndirmələr.....	137
41	Н.Гаджиева: Технологическая модернизация национальной экономики: вопросы теории и методологии.....	140

42	E.Bağırzadə: İnkişaf iqtisadiyyatının yeni tədqiqat problemi: orta gəlir məsələsi.....	144
43	T.Abbasova, İ.Urşanova: Davamlı iqtisadi inkişafın sosial cəhətləri.....	146
44	Г.Гасанов, Т.Гасанов: Переход от приоритета нефтяного сектора к сбалансированному развитию экономики.....	147
45	J.Əfəndiyeva: Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafında yeni mərhələ: hədəflər və imkanlar.....	149
46	N.Quliyeva: Respublikanın iqtisadi inkişafında qeyri-neft sektorunun rolu.....	152
47	G.Pənahova: Azərbaycanda davamlı inkişafa keçid: iqtisadi strategiya prioritetləri.....	156
48	F.Əmirova: Milli iqtisadiyyatın sabitliyi makroiqtisadi müvazinətin təmin olunmasının nəticəsidir.....	159
49	G.Quliyeva: İnhisarçılığın makroiqtisadi tənzimlənməsi problemləri.....	162
50	E.Salayev: Azərbaycanda korporativ idarəetmənin təkmilləşdirilməsi istiqamətləri.....	164
51	Z.Qiyasova: Azərbaycanda sosial-iqtisadi inkişafın müasir vəziyyəti və 2020-ci il hədəfləri.....	166
52	К.Шахбазов: Стратегия инновационного менеджмента в Азербайджане и глобальная экономика.....	168
53	G.Məmmədova: Milli iqtisadiyyatda iqtisadi siyasət istiqamətlərinin seçilməsi.....	172
54	V.Orucova: Azərbaycanın iqtisadi inkişaf yolu: problemlər və perspektivlər.....	175
55	Г.Юзбашова: Политика экономического роста - одно из важнейших направлений развития страны.....	179
56	Ə.Qurbanlı: Dəyişən iqtisadiyyat və milli maraqlar.....	183
57	S.Sadiqova: Müstəqillik illərində Azərbaycan iqtisadiyyatının davamlı inkişafı.....	186
58	A.Məmmədova: Azərbaycanda milli iqtisadiyyatın diversifikasiyası.....	189
59	Э.Годжаева: Экономический долг и дефицит экономики в условиях финансовой глобализации.....	191
60	E.Nasıyev: Müasir sosial-iqtisadi inkişafda sektorlararası əməkdaşlıq.....	196
61	M.Nəcəzadə: Qloballaşmanın əsas amilləri və başlıca tələbləri.....	198
62	Z.Sadiqova: Bəzi makroiqtisadi göstəricilərin təhlili.....	200
63	C.Çəndirli: Müasir Azərbaycanın iqtisadi uğurları və inkişaf perspektivləri.....	203
64	F.İsmayılov, K.İsmayılov: Azərbaycanın geosiyasi statusunun daha da yüksəldilməsi imkanları.....	207
65	F.Ağayev: Azərbaycan Skandinaviya ölkələri ilə iqtisadi əlaqələrini normativ hüquqi bazası.....	209

66	К.Гусейнова: Расширение внешнеэкономических связей Азербайджанской Республики.....	212
	III BÖLMƏ. Sahibkarlıq və regional inkişaf problemləri.....	215
67	Л.Абалкин, Г.Попов: “Яркий пример верности и преданности выбранным идеалам”.....	216
68	М.Мусайев: Azərbaycanda həyata keçirilən islahatlar sürətli inkişafa zəmin yaradır.....	222
69	A.Quliyeva: Davamlı iqtisadi inkişafın regional aspektləri: nailiyyətlər, problemlər, perspektivlər.....	227
70	A.Hüseynli, S.Rüstəмова: Korparativ münasibətlər sisteminin biznes strategiyası ilə əlaqəsi.....	229
71	T.Əhmədova: İstehsal vasitələri bazarının infrastrukturunun proqnozlaşdırılması..	232
72	N.Hacıyev: Antiinhisar siyasətinin optimallaşdırılması problemləri.....	234
73	S.Məmmədova: Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasının formalaşmasında sahibkarlıq subyektlərinin rolu.....	235
74	A.Abdullayeva: Azərbaycanda sahibkarlıq sahəsində qadınların rolunun artırılması məsələləri.....	238
75	N.Rüstəмова: Rəqabətqabiliyyətli iqtisadiyyatın formalaşmasında dövlət və özl sektorların yeri.....	241
76	Y.Abayev: Azərbaycanda sahibkarlığın inkişafı və real problemlər.....	243
77	R.Sultanova: Regional inkişaf və sahibkarlıq fəaliyyəti.....	245
78	Э.Байрамова: Институциональная конкурентоспособность предпринимательства и основные направления ее развития.....	246
79	Ə.Həsənov: Xüsusi iqtisadi zonaların yaradılması və sahibkarlığın inkişafı.....	248
80	N.Əliyeva: Azərbaycanın iqtisadi potensialının gücləndirilməsində regionların inkişafı.....	250
81	F.Qarayev, Z.Ağamətov: Alıcının davranışının istehlakçı motifikasiya psixologiyası.....	252
82	A.Vəliyev: Səmərəli təsərrüfat subyekti yaradılmasının əsas müddəaları.....	257
83	T.Sərdarov: Azərbaycanda regional sosial infrastrukturun tənzimlənməsinin prioritetləri	260
84	T.Məmmədova, S.Hüseynova: Kommunal xidmətlər sahəsində ətraf mühitin mühafizəsi məsələləri.....	262
85	F.Zamanov: Üstün inkişafa malik regionların sosial-iqtisadi inkişaf xüsusiyyətləri.....	264
86	Z.Əsgər: Tarazlı inkişaf yolları.....	267
87	S.Məmmədov: Regional iqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsi məsələləri.....	270
88	T.Əsədov: Azərbaycanda ekoloji siyasətin təkmilləşdirilməsi yolları.....	272
	IV BÖLMƏ. Aqrar sektorun inkişaf istiqamətləri.....	275

89	Ə.Nuriyev, İ.Aliyev, Y.Məmmədov: Görkəmli tədqiqatçı alim və elm təşkilatçısı..	276
90	E.İbrahimov: Müasir aqrar siyasət: ərzaq təhlükəsizliyi və ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı.....	279
91	R.Balayev: Aqrar sahənin elmtutumlu inkişafı: iqtisadi və institusional aspektlər...	282
92	М.Ибрагимов: Основные направления развития аграрной экономики Азербайджанской Республики.....	285
93	N.Cavadov, O.Məmmədli: Ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunmasında dövlət tənzimləməsinin rolu.....	287
94	H.İsrafilov: Azərbaycanca kooperativlərin inkişaf perspektivləri.....	290
95	M.Həsənova: Aqrar sahədə kooperasiya və inteqrasiya əlaqələrinin inkişafı.....	292
96	E.Orucov: Azərbaycanca ərzaq təhlükəsizliyinin qiymətləndirilməsi.....	295
97	Y.Abbasova: Kənd təsərrüfatının artım modelinin mexanizmi.....	298
98	S.Hacıyeva: Aqrar sahədə təsərrüfatçılıq formalarının inkişafına təsir edən amillər.....	301
99	G.Cəfərova: Kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalının artırılmasının iqtisadi aspektləri.....	304
100	R.Mustafayeva: Aqrar sahədə innovasiya-investisiya fəaliyyətinin inkişafı.....	307
101	Ü.Rzayeva: Gəncə-Qazax iqtisadi rayonunda aqrobiznesin perspektiv inkişafının proqnozlaşdırılması.....	310
102	E.İmamverdiyev: Ərzaq təhlükəsizliyi: mövcud problemlərin həlli yolları.....	312
103	V.Babayeva: Aqroemal sənayesinin müasir vəziyyəti və inkişafı.....	315
104	İ.Quliyev: Kənd təsərrüfatı məhsulları bazarının konyukturu və qiymətlərin tənzimlənməsi mexanizmi.....	318
105	E.Abdullayeva: Aqrar sferada qiymət mexanizmi və sahibkarlığa dövlət dəstəyi....	322
106	R.Quluyev: Sənaye və aqrar siyasətinin prioritetliyi.....	324
107	İ.Hüseynov: Aqrar sektorda kooperasiya münasibətlərinin təkmilləşdirilməsi istiqamətləri.....	326
108	İ.Soltanlı: Aqrar sahənin rəqabətqabiliyyətliyi və onun səmərəli təmin edilməsi xüsusiyyətləri.....	328
109	Y.Sadıqov: Aqroemal sənayesinin dayanıqlı inkişafının təmin edilməsi və müasir tələblərə uyğunlaşdırılması.....	331
110	R.Abdullayev: Aqrar sahədə lizinq fəaliyyətinin mövcud durumu və inkişaf istiqamətləri.....	333
111	V.Kərimli: Aqrar sahədə strateji menecmentin formalaşması və inkişaf məsələləri.....	335
112	R.Şirinova: Aqrar sektorda yeni təsərrüfat formalarının fəaliyyətinin xarakteristikası.....	336
113	V.Abbasova: Aqrar sahənin tənzimlənməsinin müasir problemləri.....	338

114	V.Abbasov: Aqrar sahədə kooperasiya və integrasiya əlaqələrinin tənzimlənməsinin sistemlik aspektləri.....	341
115	N.Əhmədov: Şəki-Zaqatala regionunda kənd təsərrüfatının inkişaf meyilləri.....	346
116	R.Əliyeva: Azərbaycanda ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunmasının dövlət tənzimlənməsi.....	349
117	T.İbrahimov: Ərzaq təhlükəsizliyi iqtisadi təhlükəsizliyin əsasıdır.....	352
118	N.Mirzəyev: Taxılçılıq sahəsində sahibkarlıq fəaliyyətinin səmərəliyinin yüksəldilməsində innovasiyaların tətbiqinin rolu.....	354
119	A.Əliyeva: Azərbaycanda Kənd təsərrüfatı ilə bağlı problemlərinin həlli yolları və hesabatların təqdim edilməsi.....	358
120	M.Əliyeva: Aqrar-sənaye sahələrinin inkişafında maliyyə innovasiyalarının rolu.....	360
121	L.Tağızadə: Dünya iqtisadiyyatına integrasiyada aqrar sahənin rolu.....	363
122	G.İmamverdiyeva, V.Rəsulov: Aqrobiznes fəaliyyətinin inkişaf istiqamətləri.....	365
123	A.Quliyev: İstehsalın intensivləşdirilməsində kooperasiyaların rolu.....	368
124	G.Aslanova: Kənd təsərrüfatının sahə strukturunun istehlak bazarının səmərəliyinə təsiri.....	370
	V BÖLMƏ. Maliyyə bazarının tənzimlənməsi istiqamətləri.....	373
125	A.Musayev, Q.İmanov: "Görkəmli alim, fəal ictimai xadim".....	374
126	Z.Məmmədov, A.Bıkov, M.Abbasbəyli: Maliyyə bazarlarının fəaliyyətinə nəzarət: dünya təcrübəsi və aktual meyillər.....	378
127	S.Mədətov: Səhiyyənin beynəlxalq maliyyə modelləri.....	387
128	A.Məmmədova: Azərbaycanda sığorta bazarının müasir vəziyyəti.....	392
129	A.Həsənov: İnvestisiyaların strukturunun yaxşılaşdırılmasına vergi sisteminin təsiri.....	394
130	H.Акберова: Классификация и оценка ценных бумаг.....	396
131	N.Sultanova: Aqrar-sənaye sistemində istehsal-iqtisadi əlaqələrin tənzimlənməsinin maliyyə-kredit mexanizmi.....	400
132	R.Əliyeva: Vergi nəzarətinin təşkili problemləri.....	403
133	E.Vəliyev: Maliyyə təhlükəsizliyinin təminatında monetar siyasətin tətbiqində şəffaflığın genişləndirilməsi.....	407
134	A.Nacıyeva: Dünya maliyyə bazarının inkişafının nəzəri əsasları.....	412
135	C.Мамедова: Финансализация как проблема глобализации.....	415
136	A.Айвазлы: Финансовое дело перспективы развития банковского сектора.....	417
137	L.Mehdiyeva: Vergi potensialının qiymətləndirilməsi metodları.....	423
138	T.Qurbanova: Qloballaşmanın maliyyə sisteminə təsiri.....	426

139	E.Məmmədzadə, A.Hacızadə: İslam və Qərb bankçılığının müasir ümumi və spesifik cəhətləri.....	427
140	K.Vəkilov: Azərbaycanda vergi inzibatçılığının formalaşması mərhələləri.....	429
141	T.Paşa: Azərbaycanın bank sistemi-monetar şərtlərin və pul aqreqlərinin xarakteristikası.....	431
142	T.Hüseynova: İnvestisiya mühitinin formalaşmasında vergi sisteminin rolu.....	436
143	E.İbrahimov: Davamlı inkişaf şəraitində dövlət büdcəsindən səmərəli istifadə istiqamətləri.....	439
144	S.Tağızadə: Azərbaycan iqtisadiyyatının maliyyələşdirilməsində qiymətli kağızlar bazarının rolunun artırılması yolları.....	441
145	R.Hüseyn: Kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalının sığortalanmasının mövcud vəziyyəti.....	444
146	M.İsgəndərova: Kiçik biznesdə kredit risklərinin idarə edilməsinin xüsusiyyətləri.....	446
147	C.Мусаев: Банковско-кредитные механизмы развития экономики.....	449
148	N.Vahabzadə: Veksəl dövriyyəsinin tənzimlənməsi xüsusiyyətləri və veksəldən istifadənin qiymətləndirilməsi.....	451
149	Ə.Rzayev, Ş.Rzayeva: Azərbaycan iqtisadiyyatında maliyyə təhlükəsizliyi problemləri.....	454
150	Ş.Quliyeva: Bank sektorunun dəyanətli inkişafında kredit risklərinin azaldılmasının rolu.....	456
151	Ş.Mahmoudi: İran İslam Respublikasının sənaye müəssisələrinin səmərəli idarə olunmasında maliyyə nəzarətinin rolu.....	461
	VI BÖLMƏ. Mühasibat uçotu və audit xidmətinin inkişaf problemləri.....	463
152	V.Novruzov: Azərbaycanda auditin konsepsiyası haqqında.....	464
153	M.İsmayılov, S.Həşimova: Milli Mühasibat Uçotu Standartlarının Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartlarına uyğunlaşdırılmasının zəruriliyi.....	467
154	C.Allahverdiyeva, Ə.İbrahimov: Müəssisələrdə uçot siyaəsti: problemlər və onların həlli istiqamətləri.....	469
155	И.Пашаева: Классификация производственных затрат и особенностей учета.....	472
156	Ü.Məmmədova: Azərbaycanda maliyyə hesabatlarının beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması istiqamətləri.....	475
157	Я.Гусейнов, Н.Мусаева: Некоторые вопросы учета и отражения в отчетности финансовых результатов.....	478
158	N.Musayeva: Yoxlanılan iqtisadi subyektin məlumatlarının kompüterlə qiymətləndirilməsi.....	481
159	T.Əliyeva, H.Mürsəlova: Maliyyə-kredit institutlarında nəzarət mexanizminin statistik təhlili.....	484

160	V.Quliyev: Aktivlərin maliyyə hesabatının digər elementləri ilə səbəb-nəticə əlaqələri.....	487
161	A.Hacıyeva: Auditor konsaltinq şirkətləri tərəfindən göstərilən xidmətlərin təhlili.....	489
162	Ş.Mütəllibli: Uçot, vergi və audit işi.....	491
163	M.Алиева: Перспективные системы калькулирования.....	494
164	D.Fərəcova: İntestisiya fəaliyyətinin auditi metodikasının qiymətləndirilməsi.....	497
165	F.Şəkərəliyev: Ölkənin audit institutları arasında fəaliyyət-kordinasiyaya sisteminin təşkili məsələləri.....	500
166	L.Vəliyeva: Ödəmə qabiliyyətinin qiymətləndirilməsi metodikasının əsaslandırılması.....	502
167	X.Hüseynova: Təhlil və qiymətləndirmə - səmərəli idarəetmənin əsaslarından biri kimi.....	504
168	N.Cəfərov: Müştərək müəssisələrdə istehsal məsrəflərinin uçotunun təşkilinin təkmilləşdirilməsi istiqamətləri.....	507
169	V.Musayev: Azərbaycanda xarici iqtisadi əlaqələrin inkişaf etdirilməsinin maliyyə-valyuta aspekti.....	509
	VII BÖLMƏ. İqtisadi sektorların inkişaf problemləri.....	513
170	E.Hacızadə: Nəqliyyat xüsusi dinamik sistem kimi: istehlak təyinatları və inkişaf səviyyəsi.....	514
171	Ə.Əlizadə: Azərbaycanda sosial inkişaf problemləri.....	523
172	R.Məmmədova: Sənaye sahələrinin makroiqtisadi göstəricilərinin yüksəldilməsinin strateji istiqamətləri.....	526
173	İ.Vəliyeva: Azərbaycanda xidmət sferası və onun inkişafına təsir edən amillər.....	529
174	T.Mirzəyev, F.Məmmədov: Azərbaycanda yüngül sənayenin inkişaf perspektivləri.....	532
175	D.Əmiraslanova: Neft-kimya müəssisələrində risklərin idarə edilməsi.....	534
176	R.Əliyev: Emal sənayesində əsas sənaye-istehsal fondlarından istifadənin yaxşılaşdırılması yolları.....	537
177	V.Axundov: Qazma təşkilatlarının ehtiyat avadanlıqlarına perspektiv tələbatın hesablanması.....	540
178	X.Ağayeva: Emal sənayesi müəssisələrinin dayanıqlı iqtisadi inkişaf modelinin başlıca xüsusiyyətləri.....	543
179	E.Məmmədov: Turizmin sosial-iqtisadi inkişafda rolu və əhəmiyyəti.....	546
180	M.Qasıмова: Neft yataqlarında yeni hasilat quyularının qazılmasının texniki-iqtisadi səmərəliliyinin araşdırılması.....	547
181	A.Məhərrəmov, R.Şəfaqətov: Abşeron iqtisadi rayonunun alternativ enerji potensialının reallaşdırılması imkanları.....	548
182	S.Məcidova: Yeyinti sənayesinin regional inkişafı.....	551

183	Ə.Panaliyev: Şəhərətrafi sərnişindaşımalarında rəqabət və rəqabət qabiliyyətinin qiymətləndirilməsi problemləri.....	553
184	Л.Кашиева: Транспортные услуги и рекламно – информационная деятельность в туристическом бизнесе.....	557
185	Р.Бахышов: Роль логистики в экономике по реализации программ, связанных с транспортной инфраструктурой.....	560
186	E.İsmayilov: Azərbaycanada maşınqayırma sənayesinin yeni inkişaf istiqamətləri.....	563
187	E.Musayev: Sosial xidmətlər sferasının fəaliyyətinin effektivliyinin yüksəldilməsi məsələləri.....	564
188	A.Ağayrova, Ü.Məmmədova: Ticarət xidmətlərinin təkmilləşdirilməsi istiqamətləri.....	567
189	A.Rzayev: Rəqabətqabiliyyətli nəqliyyat xidmətləri bazarının formalaşmasına təsir edən amillər.....	570
190	A.Əsədov: “Yaşıl nəqliyyat sistemi”nin formalaşmasında avtoservis xidmətlərinin rolu.....	572
191	Ə.Əsədov: Xidmət sahibkarlığının inkişaf etdirilməsində maliyyə-vergi amilinin rolu.....	574
192	B.Danyalova: Yüngül sənaye müəssisələrinin rəqabətqabiliyyətinin yüksəldilməsi məsələləri.....	575
193	A.Hüseynova: Maliyyə resurslarının xidmət sahibkarlığının inkişafına təsiri.....	578
194	Л.Аллахвердиева: Новый Шелковый путь, как возможность ускорения развития туризма в Азербайджане.....	581
195	S.Cavadov: Azərbaycanın neft klasterinin inkişafının əsas istiqamətləri.....	583
196	İ.Əmirov: Metallurgiya sənayesinin inkişafının bəzi məsələləri.....	586
197	Y.Fətəliyeva: Texno və sənaye parklarının yaradılmasının idxala və ixraca təsiri. Parkların rezidentlərinə dövlətdən və maliyyə təşkilatlarından maliyyə dəstəyi.....	589
198	Q.Süleymanov, R.Qarayev: Sənaye müəssisələrində rəqabət mühitinin formalaşdırılmasının strateji istiqamətləri.....	594
199	S.İbrahimova: Azərbaycanın neft strategiyası və yanacaq-enerji kompleksinin inkişaf istiqamətləri.....	599
200	B.Orucəliyeva, T.Namazova: Turizm xidmətlərinin formalaşmasının nəzəri-metodoloji əsasları və sosial-iqtisadi mahiyyəti.....	602
201	H.Həsənov: Müəssisənin davamlı inkişafında risklərin səmərəli idarə edilməsinin rolu.....	607
202	T.İbrahimov: Qeyri-neft sənaye sektorunun texnoloji səviyyəsinin müasir vəziyyəti və təkmilləşdirilməsi istiqamətləri.....	610
203	Q.Manafov: Avrasiya məkanında iqtisadi inteqrasiyanın inkişaf problemləri və perspektivləri.....	611
204	Ə.Hacılı: Azərbaycan Respublikasının iqtisadi əlaqələrinin inkişaf problemləri.....	615

205	V.Məmmədova: Azərbaycanın xarici ticarət əlaqələrinin perspektiv imkanlarının qiymətləndirilməsi.....	618
206	J.Budaqova: Ölkənin xarici iqtisadi əlaqələrinin inkişafı və qiymətlərin tənzimlənməsi mexanizmi.....	620
207	Ş.İbrahimova: Xarici iqtisadi fəaliyyətin tarif və qeyri - tarif tənzimlənməsi metodları ilə idxalı əvəzlənmə istiqamətləri.....	623
208	M.Hüseynova: Sosial-iqtisadi inkişaf prosesində televiziya amili.....	626
209	R.Əliyeva: Azərbaycan sənayesinin qeyri-neft sahələrinin inkişaf mexanizmləri.....	628
210	N.Novruzova: Qloballaşan dünyada elektron ticarətin xüsusiyyətləri.....	632
	VIII BÖLMƏ. Demografik inkişaf, əhəlinin məşğulluq və sosial müdafiə problemləri.....	635
211	Ş.Muradov, R.Muradov, R.Muradov, F.Cəfərova: İnsan potensialının inkişafı və demografik proseslərin nizamlanması istiqamətləri.....	636
212	S.Nəcəfli: Azərbaycan regionlarında əmək potensialının formalaşması və məşğulluq səviyyəsi.....	642
213	R.Allahyarov: Azərbaycanda əmək bazarının və məşğulluğun xüsusiyyətləri.....	645
214	A.Илдырым: Занятость, как основной критерий качества жизни.....	647
215	M.Əliyev: Azərbaycan sənayesində işçi qüvvəsindən istifadənin yaxşılaşdırılması istiqamətləri.....	649
216	V.İldırımzadə: Turizm sektorunda xidmət göstərən işçi heyətinin motivasiyası.....	653
217	Ə.Mirzəyev: Xidmət sahələrində kadr probleminin həllinin əsas istiqamətləri.....	655
218	Q.Qurbanov, K.Dadaşov: İşsizlik səviyyəsində makroiqtisadi baxışlar.....	657
219	D.Əhmədov: İnformasiya iqtisadiyyatı quruculuğunda mühəndis texniki kadr hazırlığının yeri.....	659
220	A.Abdulova: İnsan resursları innovasiyalı iqtisadiyyatın inkişafının əsas amili kimi.....	661
221	A.Əsgərov: İnsan potensialının mahiyyəti, mövqeyi, xüsusiyyətləri və təzahür formaları.....	664
222	H.Şamilova: Müəssisənin rəqabət qabiliyyətini yüksəldilməsində insan kapitalının rolu.....	667
223	X.Məmmədov: Ölkənin təhsil sistemində insan kapitalının formalaşması.....	669
224	S.Ağayeva: Həyat səviyyəsinin yüksəldilməsinin sosial-iqtisadi mahiyyəti.....	672
225	A.Səmədzadə: Ailə büdcəsi xərclərinin quruluşunda baş verən müasir meyllərin qiymətləndirilməsi.....	675
226	X.Əliyeva: Sənaye müəssisələrində kadr potensialının təkmilləşdirilməsi.....	681

	IX BÖLMƏ. İnvestisiya və innovasiya siyasəti.....	683
227	Q.Səfərov: Neft-qaz kompleksinin innovasiyalı inkişafı və risklərin idarə edilməsi.....	684
228	R.Əliyev: Neft sənayəsində investisiya layihələrinin tətbiqi imkanlarının yaxşılaşdırılması.....	687
229	Э.Самедова: Современные особенности инновационной политики в Азербайджане.....	690
230	C.Namazova: İnvestisiya portfelinin formalaşması və idarə olunması.....	694
231	G.Bağirova: İntellektual mülkiyyətin hüquqi müdafiəsi və qiymətləndirilməsi mexanizminin təkmilləşdirilməsi.....	697
232	S.Şirinova: İnvestisiya siyasətinin aktual məsələləri.....	699
233	Ü.Əliyev: Davamlı iqtisadi inkişafa keçidin təmin edilməsində innovasiyanın yeri.....	700
234	A.Nəsənova: İnnovasiya iqtisadiyyatının inkişafında texnoparkların rolu.....	703
234	P.Quliyeva: İnnovasiyayönümlü iqtisadiyyatın formalaşmasında yüksək texnologiyaların rolu.....	705
235	S.Allahverdiyev: Sənaye məhsullarının rəqabət qabiliyyətliliyinin artırılmasında texnoparkların rolu.....	707
236	А.Абилова: Облачные технологии как модель внедрения инноваций в экономику.....	710
237	K.Xudaverdiyeva, G.Mövsumova, G.Məmmədova: Regionlarda aqrar sahənin problemlərinin aradan qaldırılması və xarici-iqtisadi əlaqələrin təkmilləşdirilməsi istiqamətləri.....	713
238	Ş.İslamova: Kitabxanalarda innovasiya fəaliyyətinin əsas istiqamətləri.....	716
239	T.Qurbanova: Azərbaycanada innovasiya fəaliyyətinin məsələləri.....	717
240	K.Abdullayev: Azərbaycanın iqtisadi inkişafının təmin olunmasında informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının rolu.....	719
241	G.Fətəliyeva: Dayanıqlı iqtisadi inkişafın təmin edilməsində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının rolu.....	721
242	V.Kazımov, Z.Hüseynova: Azərbaycanın neft strategiyasının reallıqları.....	723
243	N.Feyziyeva: Sənaye sahələrində yaranan risklərin planlaşdırılması və idarə edilməsi mərhələləri.....	726

**M.Hacızadə, dissertant,
Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyinin
İqtisadi İslahatlar Elmi-Tədqiqat İnstitutu**

Qloballaşmanın əsas amilləri və başlıca tələbləri

Beynəlmilləşmənin yüksək fazası olmaqla, qloballaşma bütün obyektiv prosessual xüsusiyyətləri ilə cəmiyyətin adaptasiyası üçün çətinliklər, yeni sosial-iqtisadi problemlər yaradır. Görünən təzahür belədir ki, o, daha çox iqtisadi inkişaf etmiş dövlətlərin mənafeələrinə xidmət etmiş, nəticədə əks qütbədə olan zəif təsərrüfatlı dünya ölkələri – “yüksək tərəqqi əldə etmiş” adlandırılan birinci dünya ölkələri ilə “yoxsul” sayılan üçüncü dünya ölkələri arasında iqtisadi fərq artaraq müasir dövrdə 40 dəfə yüksəlmişdir. Bu nisbət isə özlüyündə perspektivdə daha qorxulu fəsadların ehtimalına yol açır. BMT-nin “XXI əsrin gündəliyi” sənədində müasir dünyanın öz sosial-iqtisadi sistemləri və ukladları ilə ekoloji, iqtisadi və sosial təsədlərlə müşayiət edilən dərin ümumi sivilizasiya böhranının içərisində olduğu göstərilir. Bu xüsusiyyətinə rəğmən hipotetik də olsa, dünyanın 200 dövləti və 5000 etnosunun qatıldığı qloballaşma dünyanın bir sıra regionlarında antiqlobal protestlərlə müşayiət olunaraq milli məhsul istehsalına keyfiyyət və möhkəmlik gətirən vətənpərvər fərddiyyətçilərin simasında təcrüdlərə məruz qalır.

Qloballaşma müasir bəşəri reallıq olmaqla bir çox alimlər tərəfindən tədqiq olunur. Azərbaycan iqtisad elmində isə bu istiqamətdə akademik Ziyad Səmədzadənin tədqiqatları mühüm yer tutur. Onun “Çin qlobal dünya iqtisadiyyatında” möhtəşəm monoqrafiyası vurğulananlara parlaq misaldır.

Qloballaşma bütün hərəkət aspektlərində özünün spesifik cəhətlərini xarakterizə edən əsas amillər və başlıca tələblərlə çıxış edir. Uzunmüddətli elmi araşdırmalar belə təyinat yaradır ki, qloballaşmanın əsas amillərini regionlar, ölkələr və iqtisadiyyatın ayrı-ayrı sektorları arasında əmtəə və xidmətlərin, maliyyə kapitalının, iqtisadi funksiyaların yerinə yetirilməsi ilə bağlı insanların və intellektual məhsulun hərəkəti səciyyələndirir. Onun başlıca tələbləri sırasında isə ümumi olaraq daha çox qlobal yoxsulluğun və bərabərsizliyin azalmasına təminat verən dünya iqtisadi artımını dayanıqlı etmək missiyası dayanır. Qlobal artım, əsasən, industrial inkişaf etmiş ölkələr hesabına ərsəyə yetir. Bu vektorda özünün super valyutası, qlobal maliyyə təsisatları, hərbi və diplomatik gücü ilə üstün fərqlənən ABŞ ön cərgədə mövqə tutur. Bununla belə, dünya iqtisadi artımında Qərbi Avropa və Cənub-Şərqi Asiya regionunun da qlobal təsir imkanları nəzərə alınandır. Lakin bu dövlətlərin əhalisinin də qloballaşmaya münasibətindən çox perspektiv məqamlar asılıdır. Ona görə də həmin ölkələrin hökumətləri əhalisini qloballaşmanın neqativ təsirlərindən qorumaq məqsədilə daha biçimli siyasət yeritməyə borcludur. Üçüncü dünya ölkələri üçün biçimli siyasətin əsas komponentlərini isə Beynəlxalq Valyuta Fondu və Dünya Bankının kreditvermə şərtlərindən irəli gələn “Liberallaşma”, “Stabiləşmə” və “Özəlləşdirmə” blokunda, 10 maddənin əksini tapdığı “Vaşinqton konsensusu” qaynaqlandırır. Bu adlanış isə, öz növbəsində, onu göstərir ki, qloballaşmanın əsas meyli ABŞ-dən istiqamətləndirilir.

Qloballaşmanın digər tələbini ticarət və yardımlar ehtiva edir. Bu çağırış kənd təsərrüfatı məhsulu ticarətinin liberallaşdırılması və kütləvi subsidiyalar praktikasına son qoyulması ilə bağlıdır. Məhz ticarətin liberallaşması və ünvansız subsidiya strategiyası inkişaf etməkdə olan ölkələrin ixracat potensialını məhdudlaşdırır. Bununla belə, qloballaşma bəyan edir ki, yoxsul ölkələrin problemlərinin həlli yardımlarsız mümkün olmayacaq. Qloballaşmanın növbəti tələbi dünya maliyyə sisteminin dayanıqlığının artırılması ilə şərtlənir. Burada əsas həll ölçüsü kimi çevik valyuta kursu və güclü daxili siyasət götürülür. Əslində, bu tələb o qədər də məhdudlaşdırıcı görünmür. Onun liberal missiyası

daha lokal məntiqlidir. Lakin çevik valyuta kursu məsələsi bir qədər açıq qapılar çərçivəsində iqtisadi təhlükəsizlik üçün problemlə ola bilər. Bu realığa rəğmən ABŞ-ın Pensilvaniya Universitetinin professoru, Nobel laureatçısı Lourens Kleyn "Qloballaşma: milli iqtisadiyyatlara çağırış" əsərində qeyd edir: "Bir sıra ölkələr iqtisadi inkişafın müxtəlif mərhələlərində olduqlarından industrial təsisatların xarakterliyi və prioritetlər baxımından fərqlənirlər. Buna görə də onlar "açıq qapı siyasəti"ni birdən və bərabər ölçüdə aparmamalıdırlar. Bununla belə, qloballaşmanın gücünə sonsuz olaraq müqavimət də göstərilməməlidir. Vacibdir ki, prosesin idarə edilməsi mütəmadi olaraq öyrənilsin və iqtisadiyyat onun məcrasına yönəlsin".

İşçi qüvvəsinin miqrasiyası qlobal iqtisadiyyatda mühüm rol oynayır. Onun tənzimlənməsi məsələsi isə qloballaşmanın mühüm tələbi kimi çıxış edir. Miqrasiya güclü potensial olaraq pozitiv və neqativ fəsadlı ola bilər. Böyük şəffaflıq tələb edən bu sfera alternativ axtarışlar və cəmiyyətin diqqətini tələb edir. Ona görə də qloballaşma sferasında olan hər bir ölkə miqrasiyanı nizamlamağa milli iqtisadi təhlükəsizlik konsepsiyasının prioriteti kimi baxmalıdır.

Qloballaşma son nəticədə yenə də mühüm olaraq idarəetmənin yaxşılaşdırılması - menecmentin keyfiyyət artımı tələbi ilə çıxış edir. Qlobal axın özü ilə yeni menecment texnologiyaları gətirir və onu paylaşır. Bununla belə, yeni idarəetmə texnologiyasının özünün də məxsusi tələbləri vardır. Bu tələblər isə qlobal eyniliklərlə təzahürlüdür. Burada geniş lokal təşəbbüsçülük bir qədər məhdud imkanlıdır.

Qloballaşmanın amil və tələblərinin analitik şərhə belə bir nəticə hasil edir ki, sistemə qoşulmuş üçüncü ölkələr qlobal axının filtrləşməsi üzərində ciddi-cəhdlər etməlidirlər. Yəni nəyin yaxşı və pis, mümkün və müqabil olması zəminində milli iqtisadi təhlükəsizliyə xələl gətirməyən balanslaşdırılmış strategiyaya malik olmalıdırlar. Qloballaşma və milli iqtisadiyyat münasibətləri diskutiv predmetlidir. Bir qisim tədqiqatçı onların bir-birini möhkəmləndirdikləri, digərləri isə bu fenomenlərin təzadlı olduğu qənaətindədirlər. Qloballaşma və lokallaşma proseslərinə birləşmə və siyasi motivləşmə kimi də baxılır. Onların qarşılıqlı şərtliliyi "qlokalizasiya" neologizmini yaratmışdır. Dəqiq interpretasiyada ambivalent strukturlu "qlokalizasiya" termini "qlobal" (*kürəsal*) və "lokal" (*yerli*) antonimlərinin sintezinin ifadəsidir. Digər tərəfdən, qlokalizasiyaya çox zaman qloballaşmanın regional ssenarisi kimi də baxılır.

Qlokalizasiya qlobal və lokal siyasi-iqtisadi, sosial-mədəni maraq və təmayüllərin uzlaşması kimi dövlət tənzimlənməsindən çox submilli və üstmilli səviyyələrlə asılılıqda cərəyan edir. Sosial-texniki tərəqqi məhz inkişaf edən qlokalizasiyadır və bu konsensus Roma Klubunun "Qlobal düşün, lokal hərəkət et" prinsipinə tam adekvatdır. Bu baxımdan "qlokalizasiya" termininin dövriyyəyə çıxarışçısı, ingilis sosioloqu Roland Robertson da göstərir ki, qlobal və lokal meyillər son nəticədə konsensus taparaq bir-birini dolğunlaşdırır, bəzi hallarda isə qarşıdurmaya gətirir.

Bir sıra dərin müşahidəli analitiklər isə qeyd edirlər ki, qloballaşma total eyniobrazlığa doğru meyildən geri döner. Qloballaşma prosesi diferensiasiyaya uğrayır. Bir sıra lokal mədəniyyətlər yeni dirçəliş tapır. Paradoksal görünən odur ki, qloballaşma nə ilə güclüdürsə, lokal xüsusiyyətlik də ona adekvatdır.

Qloballaşma və lokalçılıq konsensusunun nəticəvi mahiyyəti odur ki, üçüncü ölkələr mütədil olaraq qlokalizasiya strategiyasını formalaşdırmağa məhkumdurlar. Digər tərəfdən belə bir gerçəklik də vardır ki, qloballaşma planetar inteqrasiyanın obyektiv prosesi olsa da, bu gün sərbəst məqsədyönlü hərəkət vektoruna malik deyildir. Kortəbii, xaotik dinamikliyi ilə fərqlənən qloballaşmanın mərkəzləşmiş qaydada tənzimlənməsi hələ ki dünya ictimaiyyəti tərəfindən tələb olunmamışdır. Lakin bu nisbi xaotikliyi konsensusa gətirən lokal və regional indikatorlar yetərincədir.

P.S. Bəzən belə bir fikir hakim kəsilir ki, qloballaşma texnologiyalarla hərəkətdədir və hərəkətdə

olan bu güc heç zaman dayanmayacaqdır. Əlbəttə, anlaşılan uzaq perspektiv üçün bu, belə də görünə bilər. Lakin “dünya sonsuzluğa qədər qloballaşma yolu ilə hərəkət edir və onun alternativləri ola bilməz” fikri də doğru deyildir. Dünyanın ölçülən təcrübəsi göstərir ki, əbədi sistemlər, modellər mövcud deyil və antik dünyanın böyük filosofu Efesli Heraklitin dünyanın dinamikliyinə rəğmən dediyi kimi, “hər şey axır, hər şey dəyişir”.

Z.Sadiqova,

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti

Bəzi makroiqtisadi göstəricilərin təhlili xüsusiyyətləri

Müasir Azərbaycan öz müstəqilliyinin 20 ili ərzində mürəkkəb və eyni zamanda şərəfli bir yol keçmişdir.

XX əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində sosializm ictimai-siyasi quruluşunun iflası və SSRİ kimi nəhəng bir dövlətin süqutu digər postsovet ölkələri ilə yanaşı, Azərbaycanda da siyasi xaos, iqtisadi iflic vəziyyətinin yaranması ilə nəticələnmişdi. Üstəlik həmin vaxt Azərbaycanın hərbi təcavüzə məruz qalması—erməni millətçilərinin istila və soyqırımını siyasəti nəticəsində ölkə ərazisinin 20 faizinin işğalı, bir milyon azərbaycanlının öz yer-yurdundan didərgin düşməsi vəziyyətin son dərəcə ağırlaşmasına səbəb olmuşdu. Azərbaycan Respublikası 1991-ci ildə dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra iqtisadi sahədə öz suveren hüquqlarını gerçəkləşdirməyə və müstəqil siyasət aparmağa başlamışdır. Bu siyasətin başlıca istiqamətlərini müxtəlif mülkiyyət formaları əsasında yaradılan iqtisadi sistem, bazar iqtisadiyyatına keçid və dünya iqtisadiyyatına inteqrasiya təşkil etmişdir. XXI əsrin ilk illərində ölkəmizdə aparılan genişmiqyaslı islahatların daha da dərinləşdirilməsi cəmiyyətimizin daha yüksək sosial-iqtisadi inkişaf pilləsinə yüksəlməsinə şərait yaratmışdır. Ölkədə investisiya mühitinin yaxşılaşdırılmasında mühüm addımlar atılmış, dövlət idarəçiliyi müasir meyarlara uyğun yenidən qurulmuşdur. Həyata keçirilən iqtisadi siyasət nəticəsində ölkənin enerji təhlükəsizliyi təmin edilmiş, Azərbaycan dünyada enerji daşıyıcılarının etibarlı ixracatçısına və regionun ən mühüm tranzit mərkəzinə çevrilmişdir.

Biz bu tədqiqatımızda əvvəlcə Azərbaycanda mövcud makroiqtisadi göstəriciləri, daha sonra 2020-ci il üçün əsas hədəfləri, istiqamətləri araşdıracağıq.

Azərbaycanın müstəqillik əldə etməsi ilə başlayan keçid dövrünün başlanğıcından etibarən dövlətin funksiyalarında dəyişikliklərdən əlavə iqtisadiyyatda köklü dəyişikliklərin gerçəkləşdirilməsi nəticəsində qiymətin sərbəstləşməsi məsələsinə üstünlük verilərək vacib nizamlamalar həyata keçirilmişdir. Digər tərəfdən, dəyişmə-keçid dövründən bugünə qədər makroiqtisadi göstəricilər baxımından da tərəqqi təmin edilmişdir. Əsas makroiqtisadi göstərici olaraq, əvvəla, ümumi daxili məhsulu araşdırmağı məqsədəuyğun qəbul etdik.

Ümumi daxili məhsul. Ölkədə müstəqilliyin əldə edildiyi ilk illərdə müasir bir vergi sisteminin tətbiq edilməməsi, xarici ticarətdəki məhdudiyətlər, milli gəlirin aşağı olması ilə yanaşı, müharibə və parçalanma nəticəsində ortaya çıxan problemlər səbəbiylə milli gəlirdə ciddi azalmalar ortaya çıxmışdı.

Azərbaycan iqtisadiyyatının makroiqtisadi göstəriciləri, xüsusən də 2003-cü ildən başlayaraq ÜDM sürətlə artmaqdadır. 1998-2003-cü illərdə ÜDM orta hesabla 10% artıb və Azərbaycan adambaşına düşən ÜDM-in həcminə görə 2003-cü ildə dünya ölkələri arasında 90-cı yerdə idi. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən, 2003-cü ildə Azərbaycanda istehsal olunan ÜDM 7.1 milyard manata yaxın olub. Həmin il adambaşına düşən ÜDM-in həcmi isə nominal ifadədə cəmi 873 manat (təqribən 1100 ABŞ dolları) təşkil edirdi. 2003-2013-cü illəri əhatə edən dövr ərzində ölkədə ÜDM istehsalı ildə orta hesabla

---

Elmi redaksiya heyəti: i.e.d., professor Nazim İmanov; i.e.d., professor Tofiq Hüseynov; i.e.d., professor Elşən Hacızadə; i.e.d., professor Məhiş Əhmədov; i.e.d., professor Amil Məhərrəmov; i.e.d., professor Vahid Novruzov; i.e.d., professor Bəyalı Ataşov; i.e.d., professor Arif Hüseynov; i.f.d. Elşad Səmədzadə; i.f.d. Aytən Səmədzadə, **i.f.d., professor Oqtay Məmmədli;** i.f.d. Mansur Mədətov

İşçi qrupu:

M.Mədətov	Y.Məmmədova
R.Hacıbalayev	S.Əhmədova
L.Xasiyeva	C.Abasova
K.Cəfərova	M.Hüseynova

Kompüter tərtibatçısı və dizayner:

Nəbiyeva Lamiyə

Nəşriyyatın direktoru: *Səbuhi Qəhrəmanov*

Nəşriyyat redaktoru: *Xəlil Nəbiyev*

Formatı: 60x84 ¹/₈

Həcmi: 93 ç.v.

Tirajı: 300

Ünvan: Bakı şəh., İstiqlaliyyət küç., 28